

درنگی در معنی و مفهوم «نگر تا...»

محمدعلی گلستانی شیشوان

دبیر زبان و ادبیات فارسی دبیرستان رازی عجبشیر

چکیده

نگارنده با استناد به نظرات بزرگان ادب فارسی و متون معتبر، «نگر تا» را در بیت «درون دلت شهر بند است راز/ نگر تا نبیند در شهر باز» درس پرورده گویی (زبان و ادبیات فارسی عمومی، پیش دانشگاهی)، شبه جمله، و به معنی «مواظب باش، مبدا و ...» دانسته است.

کلیدواژه‌ها: نگر تا، تا، شبه جمله، فعل ناقص

در کتاب «تاز یانه‌های سلوک» بیت «از این مرگ صورت، نگر تا نترسی! / ازین زندگی ترس کاکنون در آنی»، «نگر تا» این گونه توضیح داده شده است: «نگر تا؛ هشدار، زنهارا! فعل نگر تا نوعی فعل ناقص است که در یکی دو صیغه بیشتر صرف نمی‌شود. در مخاطب جمع هم «نگر تا» می‌گفته‌اند: «یا مردمان شهر و روستا! نگر تا منی نکنید و نگویید که «من» (اسرارالتوحید ۱/ دوپست و پنج مقدمه)» (شفیعی کدکنی، ۱۳۷۲: ۴۶۳).

واژه‌های «تا» و «نگر» در معانی و نقش‌های متفاوتی به کار رفته‌اند. به نمونه‌هایی که هر دو واژه، شبه جمله و به معنی زینهار، مبدا و ... اند، اشاره می‌شود:

ز صاحب غرض تا سخن نشنوی
که گر کار بندی پیشیمان شوی

(خیامپور، ۱۳۷۲: ۱۶۵ - ۱۶۷)

به روز نیک کسان گفت تا تو غم نخوری
بسا کسا، که به روز تو آرزومند است

(روزپیکر، ۱۳۷۵: ۲۰۶ و ۲۰۷)

«... و تو به گمان در خود نگر، در آفریدگار منگر و در ساز نگر و سازنده را بشناس و نگر تا درنگ ساخته سازنده از دست تو نرباید ...» بیدار باش، مواظب باش» (یوسفی، ۱۳۶۸: ۹ - ۱۰ و ۱۳).

«... نگر تا ندانند که تو نقاشی از آن من ...» هان، مواظب باش (انزایی‌نژاد، ۱۳۶۸: ۸۰ و ۸۳).

«... نگهبان این لشکر اکنون تویی/ نگه کن بدیشان نگر نغوی ...» هان، متوجه باش (صوت تنبیه) (شعار و انوری، ۱۳۶۸: ۱۶۲ و ۱۶۶).

«... یا بر سر سبزه تا به خواری نهنی/ کان سبزه ز خاک لاله رویی رسته است» مواظب باش که از روی خواری و حقارت پا بر سر سبزه نگذاری (پارسانسب و دیگران، ۱۳۹۱: ۵۰ و ۵۲).

با توجه به مطالب گفته شده، به‌ویژه با عنایت به اعتبار و قدمت آثاری که نمونه‌هایی از آن‌ها ذکر شد، واژه‌های «نگر» و «تا» در بیت: «درون دلت شهر بند است راز/ نگر تا نبیند در شهر باز»، یک جا به معنی: «مواظب باش، مبدا و ...» و از نظر دستوری شبه جمله است؛ زیرا واژه «تا» را نمی‌توان جدا از «نگر» و به معنی حرف اضافه، ربط و ... در نظر گرفت. در غیر این صورت، معنی مصراع نارسا خواهد شد. بنابراین، معنی کلی بیت این است: «راز و سر، درون تو زندانی است؛ مواظب باش با سخنان بی‌ارزش و بیجا راز دلت آشکار نشود».

منابع

۱. پارسانسب، محمد و دیگران. (۱۳۹۱). زبان و ادبیات فارسی (عمومی). دوره پیش‌دانشگاهی درس مشترک کلیه رشته‌ها. چاپ هجدهم. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.
۲. خیامپور، عبدالرسول. (۱۳۷۲). دستور زبان فارسی. چاپ هشتم. تهران: کتابفروشی تهران: شهرپور.
۳. روزپیکر، حسن. (۱۳۷۵). منشور دانش (زبان فارسی عمومی). چاپ چهارم. تهران: انتشارات مرشد.
۴. شعار، جعفر؛ انوری، حسن. (۱۳۶۸). غننامه رستم و سهراب. چاپ سوم. تهران: مؤسسه مطبوعاتی علمی.
۵. شفیعی کدکنی، محمدرضا. (۱۳۷۲). تاز یانه‌های سلوک. چاپ اول. تهران: انتشارات آگاه. پاییز.
۶. عنصرالمعالی، کیکاووس. (۱۳۶۸). گزیده قابوس‌نامه. غلامحسین یوسفی. چاپ سوم. تهران: مؤسسه انتشاراتی امیرکبیر.
۷. محمد بلغمی، ابوعلی محمد. (۱۳۶۸). گزیده تاریخ بلغمی. به انتخاب رضا انزایی‌نژاد. چاپ سوم. تهران: مؤسسه انتشارات امیرکبیر.